

Кадр з фільму «Екс».

ся, бо й на пошті й на вулиці поліція була готова до зустрічі з грабіжниками. Стрічка, відмовляючись від фактів, пропонує як головну тему не типову військову операцію УВО, а громадянський вибір звичайних українських хлопців.

Контрастом до їхнього вибору – служіння безкорисливій ідеї державності – виступають у стрічці ще дві сюжетні лінії. Перша певним чином переключається з «Камінним хрестом» Леоніда Осики, демонструючи «міцних газд», здатних позбавити людину життя через украдену курку. Й так само великою чоловічою громадою в несамовитій люті через утрачені гроші забити невинних подорожніх – а ралтом вони виявляються злодіями. Тобто чуже життя в порівнянні з приватним «володінням» для «природних людей» вартує мало. Ці характерні риси народу продемонстровано досить рельєфно. Нищівна критика «фундаментальних народних устоїв» частково балансується здатністю «нерозвинених умів» співчувати героям або чинити опір нахабній польській поліції, яка забороняє встановлювати українські кольори на їх меморіалі.

Інша сюжетна лінія пов'язана з життям авантюричних батярів, які паралельно політичному «ексу» бездарно грабують місцевий кооператив. На перший погляд, епізоди з ними декоративні, затягнуті, гальмують дію. Так, певно, другорядні персонажі займають забагато місця й екранного часу, та згодом їхня лінія все ж переплітається з основною: батыр Юрко, сам того не усвідомлюючи, стає причиною затримання й загибелі справжніх героїв. Деталі його гедоністичної поведінки – статевая розпуста і громадська аморальність – контрастують зі світоглядним стоїцизмом націоналістів.

Звісно, неможливо сприймати фільм «Екс» у відриві від сучасного контексту, з яким він має більше спільного, аніж з історичними фактами. Контекст цей, як і століття тому, зумовлюють два фактори: «гібридна війна» та «гібридний мир». Перед нами не безумовно видатний, але й не маніпулятивний фільм, що спекулює природним бажанням бачити своє – сильне, гарне й патріотичне. Свобода, з якою це кіно зроблене, цілісність авторського світогляду, автентика й енергетична наповненість харизматичних персонажів – найбільш цікаві його риси.

Залп сміхом по ворогу

Анастасія Пащенко

«Наші котики»

Сценарист і режисер Володимир Тихий

Оператор Сергій Стефан Стеценко

У ролях: Дмитро Тубольцев, Станіслав Бжезинський, Петро Микитюк, Віра Климковецька, Дмитро Хом'як, Ярослав Федорчук, Ігор Портянко, Роман Халаїмов

Бедлам Продакшн (США), Директорія кіно (Україна), Банесто Продакшн (Канада), 2019

Руїни Кремля, Путін, що плазує перед українським військом, а той, розправивши архангельські крила і здійнявши вогненного меча, провіщає йому суд Божий – мрія, сон золотий кожного українця... і водночас – перша сцена патріотичної комедії Володимира Тихого «Наші котики».

Омріяна картина ця, втім, виявляється сном і тут: насправді фільм присвячено подіям далекого-недавнього 2014 року, коли російська агресія набирила обертів, а добровольці чи не активніше й успішніше, ніж держава, рятували Україну. Невеликий загін таких охитних, що успішно розгромлює всі російські й сепаратистські загони, а заодно «виховує» наївну журналістку в правильному патріотичному дусі, – нехитрий зміст фільму. Втім, як і годиться комедії (з елементами пародії), головне тут – не сюжетні перипетії, а те, як їх подано.

Розгорнута назва – «Наші котики, або Як ми полюбили лопати в умовах обмеженої антитерористичної операції з елементами тимчасового воєнного стану» – ніби покликається на традицію класичної комедії на воєнну тематику «Доктор Стрейнджлав, або Як я перестав хвилюватись і полюбив бомбу» Стенлі Кубрика, втім, не претендуючи на лаври останньої. Та й звертаються «Котики» до іншого боку проблеми: нахабного агресора миролюбством і довірою не переможені. Тож фільм просякнутий здоровим мілітаризмом, який, будучи явищем не надто приємним, в період активного ведення бойових дій стає-таки потрібним. Відверта пропагандистська (в хорошому сенсі) спрямованість «Котиків», деклароване авторами і самим твором бажання боротися з ворогом сміхом уже самі собою варті симпатії. Жартівливо означений піджанр «патріотична неполітико-ректна комедія» певдвозначно натякає, що з об'єктами для сміху фільм не панькатиметься. Втім, це радше момент епатажу і привернення уваги, аніж його сутність. Так, «Котики» справді переважно насміхаються з «іншого» (хоча й «свої» повсякчас стають об'єктами для жартів, звісно, доброзичливих). Але це передусім безпосередній

Дмитро Хом'як і Ярослав Федорчук у фільмі «Наші котики». Режисер Володимир Тихий. 2019.

ворог – сепаратисти, російські військові та, куди без нього, Путін; потрапили в цей перелік і мусульмани-кадіровці. Мабуть, найбільш «неполіткоректною» стала постать такого собі внутрішнього «іншого», втіленого в образі недосвідченої журналістки Олі – пародійного продукту новітнього ліберального дискурсу. Це постать правдиво дискусійна: єдиний позитивний жіночий персонаж, представник преси з'являється в основному для того, щоб бути перевихованою «мужніми воїнами-чоловіками». Що цікаво, виголошувані нею принципи в цілому правильні: критично ставитися до гасел, зокрема патріотичних, зберігати незалежну позицію, в репортажах подавати позицію обох сторін... Проте на практиці все це обертається інфантильною наївністю, а «нова журналістика», адептом якої є Оля, є не менш зашореною, ніж «звичайна». Як воно, власне, буває і в житті – і в цьому факті іронії чи не більше, ніж у самому образі героїні.

Отже, головна «ідейна платформа» фільму – здоровий патріотизм з елементами консерватизму, мілітаризму (оборонного) й усіх інших відповідних «ізмів», що можуть спасти на думку. Провідниками таких цінностей і є наші герої-воїни, що тимчасово відмовилися від своїх мирних професій. Їхнє «попереднє життя» саме стає приводом і для окремих жартів, і для розвитку сюжету: командир із псевдо Пенальті мислить та розмовляє футбольними термінами, головний герой Літо – актор¹, і застосовує свій талант для впливу на юного бійця Гріна (дзвінок з імітацією голосу Президента перетворює юнака на справжнього героя, здатного перемогти переважаючі сили бойовиків і поцілитися з РПГ... не зовсім у те, що потрібно, але ж поцілити!).

Та головним героєм фільму став гумор – гумор різних калібрів і гатунків, як то кажуть, на всі смаки. Є чимало «туалетного» (в прямому сенсі: низка жартів крутиться довкола взірцевого туалету на позиції героїв). Є жартівливі покликання на героїське й воєнне кіно, зокрема вітчизняне

¹ Виконавець цієї ролі Дмитро Тубольцев, актор і ветеран АТО, сам певною мірою є прототипом персонажа: дещо з історії Літо списано саме з нього. Тож життєвої правди в «Котиках» більше, ніж може здатися.

(не раз згадуватимуться «Кіборги»). Деципля політичної сатири, що її стріли звернено на ворога – Путіна й очільників сепаратистів. Є і «чорний гумор». І все це щедро здобрено солоним «солдатським гумором», що без нього не обійтися у військовій комедії і воєнному побуті. І, разом із тим, знайшлося місце для трагедії, щоб глядач не забував, про що насправді це кіно. Та тут присутні дві смерті, гротескові у своїй карикатурній «жахливості»: «звичайна», в подертому лахмітті, й «українська» – в чорній вишиванці й у віночку, що своєю косою вражає виключно ворога. І хоч безпосередньо в герці вони не сходяться, віриться чомусь, що «наша» – сильніша. І «своїх» не зачепить.

У цілому, якщо судити за законами жанру, «Котики» є досить яскравим і, поза сумнівом, позитивним явищем сучасної української комедії. Проте найперше увагу привертає не це, а те, що за фільмом стоїть: бажання створити альтернативний вітчизняний пропагандистський продукт, що, за славними традиціями воєнного агітаційного «лубка», сміявся б трохи із себе і сильно – із ворога, як мовиться, «символічно нищачи» його. І хоч одними комедіями війни не виграти, вони все ж без зайвого пафосу, з веселим підморгуванням, нагадують: яким би сильним не був супротивник, його таки можна перемогти. Головне – не втрачати віру в себе. І почуття гумору, звісно!

Ілюзорне життя в ілюзорному світі

Анастасія Пащенко

«Віддана»

Сценаристи Аліна Семерякова, Софія Андрухович

Режисер Христина Сиволап

Оператор Олексій Ламах

У ролях: Маріанна Янушевич, Алеся Романова, Роман Луцький,

Олександр Кобзар, Сергій Волосовець, Важа Годердзішвілі,

Себаст'ян Цибульський, Ясін Фараджаллах

Виробництво: Film.UA, 2019

Якщо трактувати національний кінематограф як таку собі ментальну мапу, Україні ще багато чого належить на неї нанести. Особливо – в кіно історичному. Незмінну популярність має українське село, не надто ображений увагою Київ. Мають свою славу кінематографічну історію Карпати. Гірша ситуація зі Львовом та провінцією, наддніпрянською і, особливо, західноукраїнською. Втім, буквально за останній час ситуація почала змінюватися: стався маленький вибух інтересу до Західної України 30-х («Гуцулка Ксеня», «Екс»), а також те, що досі важко було уявити: український кінематограф наважився на відтворення незвич-